

Usporedba odnosa moderne grčke države prema svojoj antičkoj i bizantskoj tradiciji

Sažetak

U eseju se problematizira odnos moderne grčke države 19. stoljeća prema svojim dvjema tradicijama: antičkoj i bizantskoj. Esej objašnjava u koje se svrhe i na kakve načine koristila pojedina od njih, koje su se društvene skupine pozivale na jednu, a koje na drugu, te kakvu je ulogu imala svaka od njih u Grčkom ustanku i nacionalnoj integraciji. U njemu se prikazuje kako se u devetnaestostoljetnoj Grčkoj kulturno i povijesno naslijeđe isprepliće s politikom te upotrebljava za ostvarenje nacionalnih ciljeva i interesa. Fokusira se na kulturnu politiku moderne Grčke i ideje koje se u njoj razvijaju pod utjecajem tih dviju tradicija te tumači kako su one tu politiku usmjeravale.

Ključne riječi

Grčka, 19. stoljeće, kultura, antička tradicija, bizantska tradicija, naslijeđe, baština, kulturna politika, Hellenismos, Megali Ideja, Grčki ustanak, nacionalna integracija

U prvoj polovici 19. stoljeća, u razdoblju u kojem se nacije tek stvaraju, na svjetskoj pozornici javlja se nova nacionalna država, Grčka. Slučaj kod nacija koje su, poput grčke, dugo vremena bile, ili još uvijek jesu, pod stranom vlašću te kod kojih se nacija razvila prije postojanja zasebne države, često je takav da one za svoju legitimaciju i afirmaciju posežu daleko u prošlost, u razdoblje dok su još bile slobodne. Takve nacije ponekad se nazivaju „potlačenima“ i one razvijaju etnički tip nacionalizma koji kao nacionalno-integracijski faktor ističe zajednički jezik, običaje, kulturno i povijesno naslijeđe, religiju i sl.¹ Budući da

¹ Siniša Malešević, Tamara Pavasović Trošt, „Nation-State and Nationalism,“ u *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, ur. George Ritzer i Chris Rojek (London: John Wiley & Sons, Ltd., 2018), 3-4.

Grci imaju bogatu i antičku i bizantsku tradiciju na koju su se mogli pozivati, i jedna i druga imale su utjecaja u političkom i kulturnom životu moderne Grčke. Stoga je relevantno pitanje u kakvom odnosu stoji moderna grčka država 19. stoljeća naspram svoje antičke i bizantske tradicije. Time se otvaraju i druga pitanja: koje društvene skupine su više naglašavale koju tradiciju, u koje su se svrhe te tradicije koristile te kakav su utjecaj one imale na politiku, odnosno kulturnu politiku grčke nacije.

* * *

Grčka tradicija je gotovo neograničena. U sveukupnosti svjetske povijesti ostavila je važan trag. Međutim, od sredine 15. stoljeća Grci su pod vlašću Osmanlija i nisu mnogo toga sačuvali od nekadašnje slave. Vidi se to i u umjetnosti; neposredno prije Grčkog ustanka takav narativ dodatno je pojačavan vizualnim sredstvima prikazujući najčešće Grke u ambijentu njihove slavne prošlosti (antičke ruševine) kako životare poput patuljaka na zemlji koju su nekoć nastanjivali divovi. Nastaju tako i brojne putopisne elegije o izbljedjeloj veličini i prolaznosti.² Razjedinjenim Grcima ta je tradicija, zamišljena i stvarna, pomagala kao ljepilo koje ih okuplja i drži zajedno za vrijeme Ustanka, ona je trebala biti ideal za koji se bore. Mnogi su slučajevi grčkih intelektualaca koji, u vremenu prije ili neposredno prije Ustanka, potiču Grke na svrgavanje osmanlijske vlasti podsjećajući ih na slavnu grčku prošlost. Tako je, na primjer, Rhigas Velestinlis, grčki trgovac i revolucionar, 1797. godine iz Trsta namumio u Grčku poslati tisuće kopija pamfleta o novom političkom ustavu kojeg je zastupao, tridesetak kopija karte *Helade*, koju je sam izradio, i sedamdesetak litografija Aleksandra Velikog, ne bi li podsjetio Grke na velike stvari koje su u prošlosti, pritom se oslanjajući uglavnom na antičko razdoblje, činili.³

Grčka antička baština odigrala je veliku ulogu i u samom Ustanku. Naime, revolucionarni krugovi diljem Europe organizirali su društva potpore Ustanka, koja su Grcima slala novac i oružje, financirala ili tiskala pamflete i sl. Pritom je bilo važno prikazati Grčku kao „kolijevku europske civilizacije i demokracije“, a pobunu protiv osmanskog okupatora kao temelj obnove antičke Grčke, o kojoj su svi učili i kojoj se europska javnost divila.⁴ Međutim, najvažnija je bila bitka za „um i srce“. Klasični ranonovovjekovni *grand tour* europskim je plemićima i aristokraciji duha u širem smislu, doduše, nudio narativ o „Velikoj Grčkoj“, ali je bio italocentričan.⁵ Tek sredinom 18. stoljeća dolazi do promjena; egzotična, udaljena i nepoznata Grčka, osmanska pokrajina, postaje imućnim putnicima zanimljiva destinacija, shvaćajući je kao „original“, kao izvorište u odnosu na koje su rimske ruševine tek kopije. Četvrti graf

² Richard A. McNeal, „Athens and Nineteenth-Century Panoramic Art,“ *International Journal of Classical Tradition* 1/3 (1995): 87-88.

³ Marie-Janine Calic, *The Great Cauldron: A History of Southeastern Europe* (Cambridge: Harvard University Press, 2019), 198.

⁴ Ibid., 233-234.

⁵ Giovanna Ceserani, *Italy's Lost Greece: Magna Graecia and the Making of Modern Archaeology* (Oxford: Oxford University Press, 2012), 78.

od Sandwicha, John Montagu, za svoje je duhovno, kulturno i istraživačko proputovanje po Europi odredio Siciliju, Cipar i Grčku; privlačila ga je povijesna i arheološka baština.⁶ Prosvjetiteljski duh dao je dodatni poticaj. Johann Joachim Winckelmann gradio je svoju inicijalnu percepciju grčke umjetnosti upravo na rimskim kopijama, što dobro pokazuje koliko je latinski tj. rimski utjecaj nadilazio bilo kakve predodžbe o antičkoj Grčkoj kod klasično obrazovanih intelektualaca 18. stoljeća. Međutim, kao pionir helenizma i arheologije, Winckelmann se upravo usmjerio na razlike između grčke i rimske (antičke) umjetnosti te potaknuo val novog interesa prema Grčkoj. Pariški arhitekt Julien-David Le Roy i markiz Marc-René Voyer d'Argenson među prvima putuju u Grčku na dugoročno „istraživanje“ baštine i tradicije povezujući ga s diplomatskim aktivnostima.⁷

Krajem 18. i početkom 19. stoljeća postajalo je sve jasnije da je, želi li se dobiti podrška jačih europskih sila, potrebno promijeniti sliku o nedostupnoj i egzotičnoj Grčkoj upravo putem antičke prošlosti. Tadašnja je Europa uglavnom bila reakcionarnog karaktera i nije podržavala revolucije, nije željela promjenu *statusa quo* nakon napoleonskog iskustva. Ipak, popularnost grčke ideje među učenim krugovima i elitama koje su podržavale Grke postupno je utjecala na europske sile koje su je u trenutku Ustanka bile spremne podržati. Dakako, to je bilo uglavnom iz vlastitih interesa kontrole Sredozemlja i područja Levanta, ali je i prestiž koji je nosilo grčko ime i naslijeđe bio čimbenikom.⁸ To se naročito odnosilo na romantičarske liberale kojih u „Metternichovoj Europi“ nije bilo malo. Postupno ih je trebalo uvjeriti u odumiruće, neeuropsko, a nadasve neprosvijećeno Osmansko Carstvo koje guši uskrснуće klasične Grčke. Oblici pomoći su varirali: iskusni Lafayette nudio je Grcima diplomatsku pomoć mobilizirajući francuske intelektualce i revolucionare te šireći ideju o neovisnoj Grčkoj.⁹ Drugi su se više koncentrirali na učvršćivanje romantičarske slike o Grčkoj: engleski pjesnik Shelley piše: „Svi smo mi Grci“, misleći pritom upravo na antičku tradiciju.¹⁰ Dok je Felicia Hemans pisala propagandu u korist grčke države, a lord Byron otišao i korak dalje priključivši se Ustanku gdje je tijekom obrane Missolonghija 1824. i preminuo, europska diplomacija još je čekala. Podrška je, međutim, postupno rasla, a činjenica da

⁶ Jeremy Black, *The British and the Grand Tour* (London: Taylor & Francis, 1985), 15.

⁷ Can Bilsel, *Antiquity on Display. Regimes of the Authentic in Berlin's Pergamon Museum* (Oxford: Oxford University Press, 2012), 42-50; Roderick Beaton, *Greece: Biography of a Modern Nation* (Chicago: University of Chicago Press, 2019), 30.

⁸ Eleni Bastea, *The Creation of Modern Athens: Planning the Myth* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 16.

⁹ Lloyd Kramer, *Lafayette in Two Worlds. Public Cultures & Personal Identities in an Age of Revolutions* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996), 102-104.

¹⁰ Roderick Beaton, „Re-imagining Greek Antiquity in 1821: Shelley's Hellas in Its Literary and Political Context,“ u *Re-imagining the Past: Antiquity and Modern Greek Culture*, ur. Dimitris Tziouvas (Oxford: Oxford University Press, 2014), 54-55.

je Ustanak dugo trajao i da sultan nije uspijevao ugušiti pobunu i zaustaviti njeno širenje na strateški važne pozicije olakšala je europskim političarima shvatiti situaciju kao trajniju, zalažući se i mentalno i ekonomski (velikim zajmovima) za projekt neovisne grčke države koji je naposljetku realiziran Londonskim protokolom 1830. godine.¹¹

Da su Grci posvećivali veliku pažnju svojem antičkom naslijeđu vidljivo je iz toga što su Atenjani još za vrijeme Ustanka počeli zbrinjavati svoje spomenike, istraživati i pripremati ih za muzej o kojemu su već tada počeli planirati. Također u prvom planu grada Atene bilo je predviđeno ostavljanje jednog područja koje je trebalo biti bogato nalazištima, na kojem se neće graditi, već bi ono bilo predviđeno za sama „znanstvena“ iskopavanja.¹² I sam odabir Atene kao prijestolnice moderne grčke države može se zahvaliti njezinoj antičkoj tradiciji i ugledu koji je njen spomen izazivao.¹³ Dovođenje u vezu nove nacije s antičkom tradicijom pomoglo je u njevoj legitimaciji i davalo joj na prestižu. Stoga, ne treba čuditi što je snažno povezivanje, gotovo identificiranje moderne Grčke s njenom antičkom prošalošću, jedna od glavnih orijentacija i zadaća grčke politike 19. stoljeća.¹⁴ Obnove drevnih spomenika koje su uslijedile povezane su s ciljevima nove nacionalne države i konstruiranjem nacionalnog identiteta. Shvaćajući da je 19. stoljeće upravo stoljeće povijesti i znanosti, nova grčka država pronalazila je inovativne i suvremene načine povezivanja turizma, političke pozicije, ugleda i znanosti, naročito arheologije – metode i pristupi koji će se u mnogočemu razvijati tijekom 20. stoljeća.

Obnovljeni spomenici bili su simboli ponovnog rođenja, napretka nacije i njezine želje da se, naglašavajući svoju antičku tradiciju kao temelj zapadne civilizacije i demokracije, poveže te inkorporira u napredni Zapad.¹⁵ Stoga, ne treba se čuditi što su se Grci žestoko razljutili na navode austrijskog povjesničara Jakoba Philippa Fallmerayera, orijentalista koji je 30-ih godina 19. stoljeća izjavio da su se „čisti Grci“ od 6. stoljeća toliko izmiješali sa Slavenima i Albancima da se zapravo više i ne može tvrditi da su oni potomci drevnih antičkih Helena, baš kao što je i suvremeni grčki jezik „barbarska“ verzija klasičnog grčkog. Fallmerayer je, naravno, imao duboki vlastiti politički motiv: želio je Habsburšku Monarhiju zaštititi od iredentizma balkanskih nacija, prodora Rusije – čak i proosmanskim pamfletima.¹⁶ Na slične probleme Grci su

¹¹ Jennifer Mitzen, *Power in Concert: The Nineteenth-Century Origins of Global Governance* (Chicago: University of Chicago Press, 2013), 142-143; Gary Kelly, ur., *Newgate Narratives: The History of George Godfrey, Written by Himself* (London-New York: Routledge, 2016), lxxi-lxxiii.

¹² John Travlos, „Athens after the Liberation: Planning the New City and Exploring the Old,” *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* 50/4 (1981): 391-393.

¹³ Bastea, *The Creation of Modern Athens*, 8.

¹⁴ *Ibid.*, 1-37.

¹⁵ Niki Sakka, „A Debt to Ancient Wisdom and Beauty”: The Reconstruction of the Stoa of Attalos in the Ancient Agora of Athens,” *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* 82/1 (2013): 219.

¹⁶ Calic, *The Great Cauldron*, 261; Dimitris Xygalatas, *The Burning Saints. Cognition and Culture in the Fire-walking Rituals of the Anastenaria* (London-New York: Routledge, 2014), 22-23.

naišli i ranije, tijekom samog Ustanka, kada su britanski intelektualci o njima razmišljali kao o „degeneriranim“ ili „pokvarenim“ oblicima starih Grka iz antike; tada im to, međutim, nije u presudnom smislu smetalo, već je mnogo više pružalo priliku da im se pokaže kako slobodna Grčka može biti put prema povezivanju s tim slavnim korijenima.¹⁷

* * *

Bizantska je tradicija također imala velik utjecaj na stvaranje i učvršćivanje moderne grčke države i nacije. Na nju su se pozivali grčki zemljoposjednici koji su bili nezadovoljni podjelom zemlje. Osmanski zemljoposjednici u prosjeku su držali čak 17 puta više zemlje od samih Grka. Stoga su grčki zemljoposjednici počeli podupirati *klephte*, odnosno grčke razbojнике ili hajduke, koji su do tada već bili organizirani u svojevrsnu vojničku aristokraciju. Takav tijekom podupirali su i bogati trgovci i Fanarioti, utjecajni potomci bivše bizantske aristokracije, prisjećajući se svojih slavni i moćnih predaka. U tim su se krugovima počele razvijati ideje o ustanku za domovinu i obnovi „Grčkog Carstva“ sa središtem u Carigradu.¹⁸

Jasan utjecaj bizantske tradicije vidljiv je u posebnom značaju koji je za Grke imao Carigrad, slavna bizantska prijestolnica. Povratak Carigrada u grčke ruke gotovo da je *lajtmotiv* grčkih romantičarskih fantazija 19. stoljeća te zamišljen kao logičan konačni cilj grčke nacionalističke politike. Prilikom odabira glavnoga grada bilo je puno dilema. Ministar unutarnjih poslova čak je predložio odgodu imenovanja službenoga glavnog grada jer je tu titulu mogao nositi jedino Carigrad, a bilo koji drugi grad mogao bi biti glavnim samo privremeno dok se Carigrad ne oslobodi.¹⁹

Izrazit odraz bizantske baštine može se pronaći i u Velikoj Ideji – *Megali Idea*. Nju je prvi puta iznio grčki premijer Ioannis Kolettis 1844. godine pred Narodnom skupštinom i tada je naglašavao da se obraća „svoj Grčkoj“, što je značilo ne samo stanovnicima Grčkog Kraljevstva, već i svim pravoslavnim stanovnicima bivšega Bizantskog Carstva.²⁰ *Megali Idea* je, ustvari, grčka politička doktrina koja je za cilj imala ujedinjenje „grčke rase“. Svi su Grci prema njoj trebali živjeti u jedinstvenoj grčkoj nacionalnoj državi sa sjedištem u Carigradu. Obuhvaćala je područje današnje Grčke, Trakiju, albanski dio Epira, Cipar te obale Egejskog, Mramornog i Crnog mora. Ona je bila, praktički, vodilja grčke politike 19. stoljeća i zajednički cilj oko kojeg su Grci bili okupljeni. Snažno ju je podržavala Kruna koristeći ju u usmjerivanju pažnje grčke javnosti podalje od nezadovoljstva realnom politikom dvora.²¹

Povezivanje moderne Grčke s Bizantskim Carstvom također je bio jedan od važnih faktora pri stvaranju grčke nacije. Naime, Grci su u ranim fazama neovisnosti svoje moderne države bili međusobno poprilično razjedi-

¹⁷ Kelly, *Newgate Narratives*, lxxii.

¹⁸ Calic, *The Great Cauldron*, 213-214.

¹⁹ Bastea, *The Creation of Modern Athens*, 7.

²⁰ Calic, *The Great Cauldron*, 263.

²¹ Bastea, *The Creation of Modern Athens*, 22.

njeni. Prometnice su bile loše i komunikacija među ljudima često nije nadilazila lokalnu razinu. Povezivanje s bizantskom tradicijom koja je, u odnosu na razjedinjenost u antici, odavala jedinstvo bilo je važno integracijsko sredstvo. Pozivanje na kontinuitet s Bizantskim Carstvom dvoru je omogućio legitimitet kao njegovom „izravnom sljedniku“. Osim toga, bizantsko je nasljeđe bilo važno i na ideološkom planu jer se njime uspostavljao kontinuitet „grčke rase“ od antike preko srednjeg vijeka do modernih vremena.²² Bavarska dinastija Wittelsbach, koja se nalazila na grčkom prijestolju, tako je motive bizantske prošlosti nastojala povezati s vlastitim shvaćanjem helenizma, imaginacijom stare Grčke u modernoj. Bio je to njihov recept za promjene koje su često istovremeno mogle biti shvaćene kao radikalna modernizacija i retradicionalizacija: kako drugačije shvatiti pjesnika Panagiotisa Soutsosa koji je još 1850-ih godina najavljivao da će kralj Otto I. „uskrsnuti antički grčki jezik“.²³ Da je identifikacija s Bizantom među Grcima bila poprilično jaka to razmjerno kasno svjedoči i činjenica da je jedan grčki aktivist, koji je želio odrediti sastav stanovništva Soluna odgovarajući na bugarska presizanja, početkom 20. stoljeća Solunjane ispitivao jesu li *Romaioi* ili *Voulgaroi*, misleći pri tome na Grke i Bugare.²⁴

Svojevrsnim miješanjem i ispreplitanjem obiju tradicija, antičke i bizantske, razvila se doktrina pod nazivom *Hellenismos*. Donekle slična *Megale Ideji*, ona je nudila kulturno ili kulturnopolitičko rješenje problema. Podrazumijevala je da se jedino obrazovanjem i mobiliziranjem mladih Grka unutar i izvan granica Kraljevstva i njihovim osvješćivanjem o pripadnosti jedinstvenom helenskom genosu može postići oslobođenje grčkih područja. *Hellenismos* je označavao jedinstvo helenskog duha, jezika i navika. On je predstavljao obrazovanje, civilizaciju i svijest o helenskom duhu koji vuče kontinuitet od antike preko Bizanta skroz do moderne nacionalne države, čija je zadaća baštiniti ga i širiti njegove ideje.²⁵

Hellenismos je nalagao da kombinacijom antičke i pravoslavne tradicije nova grčka nacija ima zadatak prosvjećivanja svijeta fokusirajući se pritom na Istok. U tome se može jasno vidjeti nastavak ideologije univerzalizma karakteristične za Bizant. Bizant je, zapravo, bio smatran entitetom koji je obuhvaćao sav *Hellenismos*. Shvaćen tako, Bizant je predstavljao helenski duh koji je uključivao jezik, pravoslavlje i navike, a svi ti pojmovi zajedno tvore *Hellenismos*. Doktrina se zalagala za jedinstvo *Hellenismosa*, tog jedinstvenog načina pogleda na svijet i načina življenja, u svim zemljama koje je nekoć obuhvaćalo

²² Ibid., 35-37.

²³ Beaton, *Greece*, 121.

²⁴ Calic, *The Great Cauldron*, 280.

²⁵ Demetra Tzanaki, *Women and Nationalism in the Making of Modern Greece: The Founding of the Kingdom to the Greco-Turkish War* (London: Palgrave MacMillan, 2009), 14-16; Paschalis M. Kitromilides, „On the intellectual content of Greek nationalism: Paparrigopoulos, Byzantium and the Greek Idea,“ u *Byzantium and the Modern Greek Identity*, ur. David Ricks i Paul Magdalino (New York: Routledge, 2016), 24-26.

Carstvo. Panhelenske ideje *Hellenismosa* uključivale su tako Malu Aziju, Tesaliju, Epir, prostor Makedonije i Jonske otoke.²⁶

Smatralo se da je antika postavila temelje zapadne civilizacije, ali ju je Bizant zajedno s kršćanstvom „spasio“ i „očuvao“. Od nove helenske monarhije očekivalo se da prati naslijeđe Bizanta i da prosvjetljuje grčki svijet: naim, nova grčka država zahvatila je samo trećinu grčke populacije jugoistočne Europe. Zbog toga je zadatak bio približiti se i obuhvatiti izostavljene Grke. Sredstvo za postizanje tog cilja bila je, prije svega, politika obrazovanja, odnosno šira kulturna politika.²⁷ Kraljevstvo je obrazovalo kadrove i među inteligencijom širilo te ideje koje su oni potom trebali dalje prenositi radeći kao učitelji u grčkim školama diljem Osmanskog Carstva. Postupno se putem obrazovanja asimilirao i dio pravoslavnog, ne-grčkog, stanovništva na području pod osmanskom vlašću, što je bio znak uspjeha jer je konačni cilj takve politike i ideologije bio asimilirati pravoslavno stanovništvo nekadašnjeg Bizanta u helenski identitet.²⁸ Pjesnik Kostis Palamas pred kraj 19. stoljeća u svojoj je poeziji miješao povijest i legende, pritom ne mareći previše za točnost prikaza prošlosti; zanimalo ga je, primjerice, Bizant Bazilija II. ispreplesti s antičkim motivima i sve to učiniti suvremenim, aktualnim i angažiranim u službi heladske ideologije – to sve sadrži njegova zbirka *Pjesme moje domovine* (1886).²⁹

* * *

Kako u stvaranju, tako je i u vođenju grčke države veliku ulogu imala baština i povijest, odnosno reimaginiranje tih kategorija. Političke, pravne i kulturne institucije svojim su imenima ili ustrojem djelomično prizivale antičku i bizantsku prošlost.³⁰ Antička tradicija shvaćena je kao izvor prestiža i ugleda među europskim narodima, davala je veličinu i nacionalni ponos, idejni i osjećajni temelj na kojem su izgradili naciju. Tradicija Bizanta imala je važnu ulogu u ujedinjenju Grka, naročito u crkvenom smislu jer je poslužila kao dokaz vjerskog kontinuiteta pravoslavlja, te je postavila usmjerenje u kojemu se grčka politika kretala sve do kraja Prvoga svjetskog rata i Venizelosovog razdoblja. Revolucionarni krugovi, građanstvo i trgovci, a navise intelektualci isticali su antičku baštinu i prošlost, dok je bizantsku tradiciju više isticao dvor i zemljoposjednički, aristokratski sloj. Revolucionari i trgovci u antičkoj su demokraciji vidjeli ideal modernog društva u kojem bi oni imali mnogo više utjecaja, a dvor i aristokracija u Bizantu oličenje velikog i slavnog Carstva, odnosno konkretan način da se učvrste na poziciji propagirajući tipičnu impe-

²⁶ Tzanaki, *Women and Nationalism in the Making of Modern Greece*, 14-16.

²⁷ Ibid., 14-16; Gerasimos Augustinos, *Consciousness and History: Nationalist Critics of Greek Society, 1897-1914* (New York: Eastern European Monographs, 1977), 13.

²⁸ Tzanaki, *Women and Nationalism in the Making of Modern Greece*, 14-16.

²⁹ Anthony Hirst, „Two cheers of Byzantium: equivocal attitudes in the poetry of Palamas and Cavafy,“ u *Byzantium and the Modern Greek Identity*, ur. David Ricks i Paul Magdalino (New York: Routledge, 2016), 105-107.

³⁰ Beaton, *Greece*, 8-9.

rijalnu logiku dinastije Wittelsbach kao nastavljača tradicije i baštinka carske slave. Svojevrsan spoj obiju tradicija može se pronaći u ideji *Hellenismosa* koja je dosege grčke antičke baštine nadopunila vrijednostima bizantske i tako, kombinacijom tih dviju grčkih tradicija, poslužila kao idejna podloga moderne grčke nacije, odnosno prikazala ju kao proizvod više tisućljeća duge povijesti, što ona zapravo i jest. Obje tradicije, ili bolje rečeno njihove interpretacije, tako su postale temeljem moderne grčke nacije i zajedno su iznjedrile nove ideje koje tvore osnovu na kojoj se grčka nacija, njezina kultura te politička misao dalje razvijaju.

Bibliografija

- Augustinos, Gerasimos. *Consciousness and History: Nationalist Critics of Greek Society, 1897-1914*. New York: Eastern European Monographs, 1977.
- Bastea, Eleni. *The Creation of Modern Athens: Planning the Myth*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Beaton, Roderick. „Re-imagining Greek Antiquity in 1821: Shelley’s Hellas and Its Literary and Political Context.“ U *Re-imagining the Past: Antiquity and Modern Greek Culture*, ur. Dimitris Tziouvas, 47-58. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- _____. *Greece: Biography of a Modern Nation*. Chicago: University of Chicago Press, 2019.
- Bilsel, Can. *Antiquity on Display. Regimes of the Authentic in Berlin’s Pergamon Museum*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Black, Jeremy. *The British and the Grand Tour*. London: Taylor & Francis, 1985.
- Calic, Marie-Janine. *The Great Cauldron: A History of Southeastern Europe*. Cambridge: Harvard University Press, 2019.
- Ceserani, Giovanna. *Italy’s Lost Greece: Magna Graecia and the Making of Modern Archaeology*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Hirst, Anthony. „Two cheers of Byzantium: equivocal attitudes in the poetry of Palamas and Cavafy.“ U *Byzantium and the Modern Greek Identity*, ur. David Ricks i Paul Magdalino, 105-118. New York: Routledge, 2016.
- Kelly, Gary, ur. *Newgate Narratives: The History of George Godfrey, Written by Himself*. London-New York: Routledge, 2016.
- Kitromilides, Paschalis M. „On the intellectual content of Greek nationalism: Parrigopoulos, Byzantium and the Greek Idea.“ U *Byzantium and the Modern Greek Identity*, ur. David Ricks i Paul Magdalino, 25-33. New York: Routledge, 2016.
- Kramer, Lloyd. *Lafayette in Two Worlds. Public Cultures & Personal Identities in an Age of Revolutions*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996.
- Malešević, Siniša, Tamara Pavašević Trošt. „Nation-State and Nationalism.“ U *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, ur. George Ritzer i Chris Rojek, 1-9. London: John Wiley & Sons, Ltd., 2018.
- McNeal, Richard A. „Athens and Nineteenth-Century Panoramic Art.“ *International Journal of Classical Tradition* 1/3 (1995): 80-97.
- Mitzen, Jennifer. *Power in Concert: The Nineteenth-Century Origins of Global Governance*. Chicago: University of Chicago Press, 2013.
- Sakka, Niki. „A Debt to Ancient Wisdom and Beauty: The Reconstruction of the Stoa of Attalos in the Ancient Agora of Athens.“ *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* 82/1 (2013): 203-227.
- Travlos, John. „Athens after the Liberation: Planning the New City and Exploring the Old.“ *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* 50/4 (1981): 391-407.
- Tzanaki, Demetra. *Women and Nationalism in the Making of Modern Greece: The Founding of the Kingdom to the Greco-Turkish War*. London: Palgrave MacMillan, 2009.
- Xygalatas, Dimitris. *The Burning Saints. Cognition and Culture in the Fire-walking Rituals of the Anastenaria*. London-New York: Routledge, 2014.

Abstract

The essay discusses the relationship between the modern Greek state of the 19th century and its two traditions: antique and Byzantine. The essay explains the purposes and ways in which each was used, which social groups referred to one and which to the other, and what role each of them played in the Greek Uprising and national integration. It shows how, in the nineteenth-century Greece, cultural and historical legacy intertwines with politics, and is used to achieve national goals and interests. It focuses on the cultural policy of modern Greece and ideas that are being developed in it under the influence of those two traditions and explains how they set course to it.

Keywords

Greece, 19th century, culture, classical tradition, Byzantine tradition, inheritance, cultural policy, *Hellenismos*, *Megali Idea*, Greek war of independence, national integration